

Туєва Оксана Миколаївна
кандидат юридичних наук, доцент кафедри земельного
та аграрного права Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
ORCID: 0000-0003-0474-4034

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЯКОСТІ ТА БЕЗПЕЧНОСТІ ОРГАНІЧНОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА

У науковій роботі здійснено аналіз правового регулювання відносин у сфері забезпечення безпечності та якості органічної сільськогосподарської продукції рослинництва. Обґрунтовано необхідність вдосконалення чинного законодавства щодо правил та методів виробництва органічної продукції. Зроблено висновок про те, що показники якості та безпечності органічної сільськогосподарської продукції мають бути відмінними від показників звичайної, традиційної продукції і носити чітко визначений нормативний зміст.

Ключові слова: органічна сільськогосподарська продукція, безпечність органічної сільськогосподарської продукції, якість органічної сільськогосподарської продукції, органічне сільськогосподарське виробництво.

Tuieva Oksana
PhD, Associate Professor of the Land and Agrarian
Law Department of Yaroslav Mudryi National Law University
ORCID: 0000-0003-0474-4034

THE CERTAIN ASPECTS OF THE LEGAL REGULATION OF THE QUALITY AND SAFETY OF ORGANIC AGRICULTURAL PRODUCTS

In scientific work is dedicated analysis performed legal regulation of relations in the field of ensuring the safety and quality of organic agricultural

products. It is also justified the necessity of improvement of the current legislation concerning rules and methods of production of organic products is substantiated. It is concluded that the indicators of quality and safety of organic agricultural products should be different from the indicators of conventional, traditional products and have a clearly defined normative content.

Keywords: organic agricultural products, safety of organic agricultural products, quality of organic agricultural products, organic agricultural production.

Сучасне правове регулювання якості та безпечності органічної сільськогосподарської продукції перебуває на стадії формування і являє собою трьохрівневу систему.

Законодавство першого рівня представлено нормативно-правовими актами, що визначають основні засади правового регулювання якості та безпечності будь-якої харчової продукції. Провідна роль у цій сфері належить насамперед Закону України від 23 грудня 1997 р. «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів». Відповідно до положень ст.1 Закону, небезпечним харчовим продуктом визнається такий, що є шкідливим для здоров'я та/або непридатним для споживання. Окремими показниками якості харчового продукту Закон визнає показники та/або властивості харчового продукту, що застосовуються для виконання одного або кількох завдань: відокремлення традиційного харчового продукту від інших харчових продуктів; інформування споживачів про властивості харчового продукту, в тому числі шляхом його маркування. Таке визначення дозволяє зробити висновок про те, що показники якості органічної сільськогосподарської продукції мають бути відмінними від показників звичайної, традиційної продукції.

Втім, чіткого поняття категорії “якість харчової продукції”, визначення показників, що її характеризують в Законі немає.

Одним із дієвих засобів вдосконалення правового регулювання суспільних відносин може виступати їх деталізація, адже підвищення рівня законодавства відбувається за рахунок врегулювання специфічних відносин спеціальними нормами, які створені саме для їх регламентації. Це твердження справедливе й щодо якості та безпечності органічної сільськогосподарської продукції. Адже, терміни «якість та безпечність органічної сільськогосподарської продукції»

повинні мати чітко визначений нормативний зміст і відображати специфіку даної продукції, відокремлюючи її від традиційної.

Другий рівень правового регулювання якості та безпечності органічної продукції становить законодавство, що визначає підстави, порядок і умови ведення органічного сільськогосподарського виробництва. Насамперед, це Закон України від 10 липня 2018 р. «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції.» Втім, прогалиною цього Закону також є відсутність визначення таких дефініцій, як «якість» та «безпечність органічної продукції». Не містить він і вимог, що ставляться до цих показників, а закріплює лише способи та умови її виробництва та обігу.

Як відомо, сільське господарство складається із двох основних галузей матеріального виробництва – рослинництва і тваринництва.

Рослинництво – галузь сільського господарства, результатом якої є вирощування культурних рослин з метою одержання продуктів харчування, кормів для тварин і сировини для промислового виробництва. Це свідчить про важливе стратегічне значення рослинництва у вирішенні питань, пов'язаних із забезпеченням стабільності таких сфер, як тваринництво, окремих галузей промисловості, а також для гарантування продовольчої безпеки держави. Вирощування органічної сільськогосподарської продукції рослинного походження окрім вищезазначеного має ще й низку екологічних, соціальних та економічних переваг, адже забезпечує споживання найбільш якісної та безпечної сільськогосподарської продукції, при економії енергетичних ресурсів та мінімальному впливі господарської діяльності аграрних товаровиробників на навколишнє середовище.

Нормативне визначення «сільськогосподарських рослин» міститься в Законі України від 26 грудня 2002 р. «Про насіння і садивний матеріал», відповідно до якого, це культурні рослини, представлені сортами (гібридами), що використовуються для виробництва сільськогосподарської сировини і продуктів харчування. У словнику з аграрного права сільськогосподарські рослини визначаються як: «зернові, кормові, олійні, ефіроолійні, технічні, прядивні, овочеві, лікарські, квіткові, плодові, ягідні рослини, виноград, картопля, які

використовуються в с/г виробництві тощо».[1; с. 143] Крім того, в сільськогосподарському виробництві використовуються також лісові ресурси, гриби, дикорослі рослини. Закон України “Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів” до продуктів рослинного походження відносить гриби, ягоди, овочі, фрукти та інші харчові продукти рослинного походження, призначені для споживання людиною.

Отже, галузь рослинництва зокрема представлена такими основними підгалуззями як: зернове господарство, цукробуряківництво, овочівництво, картоплярство, садівництво, виноградарство, агролісівництво та ін..

Правове регулювання рослинництва здійснюється з урахуванням цих основних складників галузі. Таких підхід видається доцільним, оскільки вирощування кожного виду сільськогосподарських культур має свої особливості, з огляду на природні та інші особливості вирощування сільськогосподарської продукції рослинництва, й тому потребує окремої правової регламентації. Дане твердження цілком справедливе й до правової регламентації відносин з якості та безпечності окремих видів сільськогосподарської продукції рослинного походження. Так, відповідно до Закону України від 4 липня 2002 р. «Про зерно та ринок зерна в Україні» якість зерна та продуктів його переробки це сукупність споживчих властивостей зерна та продуктів його переробки, які відповідають вимогам державних стандартів, технічних умов, фітосанітарних і ветеринарно-санітарних норм та інших нормативних документів.

Законом України від 16 червня 2005 р. «Про виноград та виноградне вино» якість вина визначається як ступінь відповідності вина органолептичному сприйняттю і фізико-хімічним показникам, які характеризують конкретний тип (марку) вина.

Закон «Про насіння та садивний матеріал» розрізняє: сортові якості насіння і садивного матеріалу – сукупність морфологічних ознак, за якими визначається належність рослини до відповідного сорту; посівні якості насіння – сукупність показників, що характеризують придатність насіння до сівби; товарні якості садивного матеріалу – сукупність біометричних показників садивного матеріалу,

у тому числі санітарного стану, згідно з якими ведеться сортування і визначення господарської придатності садивного матеріалу.

Отже, очевидно, що вирішення проблем правової регламентації якості та безпечності органічної сільськогосподарської продукції рослинного походження має комплексний характер, потребує врахування особливостей кожної підгалузі рослинництва, здійснення контролю за безпечністю та окремими показниками якості на всіх етапах виробництва, переробки, зберігання, транспортування і реалізації такої продукції.

Формування якості органічної продукції відбувається під впливом технологічних заходів, умов і вимог що ставляться до процесів її вирощування. Сільськогосподарська продукція рослинного походження набуває властивостей органічної лише внаслідок дотримання правил виробництва такого виду продукції. Разом із тим, вирішення проблеми якості сільськогосподарської продукції лише через виключно організаційно-технологічний напрям не забезпечить необхідного результату. Головним засобом впливу має виступати правове регулювання та відповідне законодавче забезпечення вказаної сфери суспільних відносин, що враховує їх особливості.

До нормативно-правових актів, що становлять третій рівень правового регулювання якості та безпечності органічної сільськогосподарської продукції належать такі, що містять спеціальні правила органічного виробництва окремих її видів, з урахуванням специфіки конкретної галузі, зокрема постанова Кабінету Міністрів України від 23 жовтня 2019 р. “Про затвердження Порядку (детальних правил) органічного виробництва та обігу органічної продукції”.

Особливості правового регулювання відносин у сфері якості та безпечності органічної сільськогосподарської продукції зумовлені наявністю суттєвих обмежень при її виробництві, необхідністю дотримання більш високих показників якості та безпеки, розширеного переліку їх показників.

Якщо в загальному розумінні сільськогосподарська продукція не повинна становити жодних або може становити прийнятні ризики для споживача за умов використання такої продукції за призначенням, то органічна, з урахуванням більш суворих вимог до її безпеч-

ності під час виробництва та обігу, не повинна становити жодних ризиків для споживача і характеризуватися відсутністю шкідливого впливу на навколишнє середовище.

Очевидно, що максимально допустима концентрація шкідливих або неорганічних речовин в органічній продукції не може перевищувати рівня, що відповідає природному вмісту. Тобто врахування впливу цих об'єктів одне на одного має суттєве значення при встановленні відносин якості та безпечності органічної сільськогосподарської продукції.

Статтею 23 Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» передбачена можливість застосування при виробництві органічної продукції неорганічних речовин за такими позиціями: засоби захисту рослин; добрива і речовини для покращення ґрунту; неорганічні кормові матеріали рослинного походження, кормові матеріали тваринного і мінерального походження та деякі речовини, які застосовуються у годуванні тварин; кормові та технологічні добавки; продукти для очищення і дезінфекції ставків, кліток, будівель і споруд, що використовуються у тваринництві; продукти для очищення і дезінфекції будівель і споруд, що використовуються у рослинництві; інші речовини (інгредієнти, компоненти). Така норма дозволяє відійти від передбачених цим же Законом методів і принципів органічного виробництва, що звичайно може вплинути на її якість та безпечність. При цьому, слід зауважити, що отримана у такий спосіб продукція буде визнана органічною.

Втім, згідно із Додатком 3 до «Порядку (детальних правил) органічного виробництва та обігу органічної продукції» нормативно визначено лише перелік засобів захисту без зазначення їх гранично допустимих кількостей. Отже, перелік інших речовин дозволених і заборонених до застосування при виробництві органічної продукції потребує нормативної регламентації.

Окрім того, ст. 24 Закону передбачає випадки застосування винятків з вимог до органічного виробництва, «які мають зводитися до мінімуму, обмежуватися у часі». Вважаємо, що таке формулювання носить невизначений, оціночний характер і потребує конкретизації,

а також дана стаття має бути доповнена вимогою про можливість застосування винятків лише за умови відображення таких дій у маркуванні.

Враховуючи викладене, маємо констатувати, що правове регулювання якості та безпечності органічної продукції рослинного походження знаходиться у стадії формування та розвитку. Цілком очевидно, що з урахуванням значущості таких категорій, як якість та безпечність органічної сільськогосподарської продукції, вони повинні мати чітко визначений нормативний зміст.

ЛІТЕРАТУРА

1. Словник з аграрного права. За ред. В. П. Жушмана. Х арків : «Право», 2010.

REFERENCES

1. Slovnyk z agrarnogo prava. V. P. Zhushman (Ed.). (2010). Kharkov: Pravo [in Ukrainian].

Хомінець Світлана Володимирівна

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри земельного
та аграрного права*

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЕМЕЛЬНІ ПРАВопорушення

Наукова робота присвячена дослідженню питань, що виникають при застосуванні різних видів юридичної відповідальності у сфері використання та охорони земель. Авторкою проаналізовано чинне законодавство та зроблено відповідні висновки.

Ключові слова: земельне правопорушення, кримінальна відповідальність, адміністративна відповідальність, цивільна відповідальність, дисциплінарна відповідальність.